

Germen Mitolojisinde Yaratılış

Cemile AKYILDIZ ERCAN (*)

Öz: Çalışmamızda Germen Mitolojisinde ortaya çıkan yaratılış öyküsüne yer vermeye çalıştık. Mitolojik öyküler farklı toplumlarda ve kültürlerde de gelişse, birbirlerinden etkilendikleri aşikardır. Sanata ve yazınsal yapıtlara kaynaklık eden mitoloji ile ilgili kısaca bilgiler vermeye çalışarak her kültürde ortaya çıkan yaratılış öyküsünü biz Germen mitolojisinde ele almaya çalıştık.

“Başlangıçta Ginnungagap yani uçurum vardır” diye başlayan söylencenin devamında gelişen devlerin yaratılışı, sonrasında tanrıların yaratılışına yer vererek “Yggdrasil” diye adlandırılan yaşam ağacı, Germen mitolojisindeki dokuz alemi oluşturmaktadır. İlk canlı olan dev Ymir’in vücudunun her bir uzvundan deniz, dağ, taş vs. yaratılmıştır. Aynı zamanda Germen mitolojisindeki önemli tanrı ve tanrıçalar hakkında bilgi vermeye çalıştık. Özellikle tanrılar ve devler arasındaki Ragnarok, Tanrıların alacakaranlığı, dünyanın sonu, ya da kıyamet günü olarak adlandırılan savaşın meydana gelmesinde kendini gösterecek olan işaretlere değinmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Germen Mitolojisi, Yaratılış, Tanrılar, Yggdrasil, Ginnungagap, Devler, Odin, Loki, Ymir, Ragnarok.

Creation in Germen Mythology

Abstract: In our study we tried to include creation story arisen in Germanic mythology. Even though mythologic stories are developed in various societies and cultures, it is clear that they are affected by one another. Trying to give information associated with mythology that provides inspiration for art and literary works shortly, we aimed to address myth of creation in Germanic mythology which appears in every culture.

In the continuation of the legend saying “There is Ginnungagap id est abyss initially.” creation of titans, and then gods and goddesses were ranked and the life tree called “Yggdrasil” constituted the nine universes of Germanic myth. The sea, stone, mountain etc. were all created from every limb of Ymir’s body, the first living being, giant. The study, at the same time, attempts to give information about gods and goddesses in Germanic Mythology. We also examined some signs such as Ragnarok that will be seen during the war named twilight of Gods, eschaton or domesday.

Keywords: Germen Mythology, Creation, Gods and Goddess, Yggdrasil, Ginnungagap, Titans, Odin, Loki, Ymir, Ragnarok

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü.
(e posta: yildizercan@atauni.edu.tr)

Giriş

Doğüstü olaylar, tanrılar, tanrıçalar, insanüstü gücü olan kahramanlar, periler, cadılar, tepegözler, devler, mistik güçleri olan hayvanları vb. gibi canlıları konu eden mitolojik efsaneler geçmişten günümüze kadar hep ilgi odağı olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Biz bu çalışmamızda Germen¹ mitolojisine, kısaca bir yolculuk yaparak onların yaratılış söylencelerine yer vereceğiz.

Mitolojinin ilham veren tanrıları, kahramanları ve bunlarla ilintili söylencelerin sosyal bilimlerine, fen bilimlerine ya da iki insanın mitolojik göndermelerin arka planını bilsin ya da bilmesin kullandığını herhalde göz ardı edemeyiz. Özellikle sanatsal yapıtlar ve eserler geçmişten günümüze kadar mitolojiden beslenmiş ve beslenmeye de devam edecektir. Yazın ile mitolojinin karşılıklı etkileşimi iki şekilde oluşur: Birincisi doğrudandır ve mitin edebiyata “akıp gelmesi” şeklinde kendini gösterir, yani mitolojik olaylar ya da kahramanlar doğrudan doğruya edebi metinlerin konusunu oluşturur. İkincisi ise dolaylı ilişkidir ve bu durumda da mitle edebiyatın ilişkisi, güzel sanatlar, kutsal ayinler ve benzeri araçlarla gerçekleşir (Beydili, 2004: 380). Özellikle Alman edebiyatının romantizm döneminde mitolojik söylencelere, masallara oldukça yer verilmiştir. Grimm Kardeşler (Jakob Ludwig Karl/Wilhelm Karl Grimm) romantizm döneminde hem Alman mitolojisini hem de Alman masallarını derlemiştir.

Mitolojiyi anlamadan insanlığın en eski tarihini anlamamız ve o toplumların düşüncesini, hayata bakış açısını ve nasıl yapılandıklarını anlamamız çok zordur. Fernard Comte, “*eski insanlar, mitolojileri anlaşılmasızın anlaşılamazlardı*” der ve şöyle devam eder:

Bu insanlara göre Tanrılar, kutsalı oluşturan iki şeyi ifade etti ve onlara şekli verdi: Öz ve madde. Onlar gerçeklikten daha çok kalplerde var oldular, fakat insanların ihtiyaçlarını, arzularını ve gayelerini ifade ettiler; davranışlarının sınırlarını, girişimlerinin risklerini ve maddi yaşamlarının ötesindeki bir şeyleri gösterdiler. (Comte, 2000:1)

Görülüyor ki mitolojik söylenceler insanlığın gelişim sürecinde önemli bir etkiye sahiptir ve aynı zamanda söylencelerin ortaya çıkmasındaki gerçeklik payının tamamen insanların ihtiyaçları, arzuları ve amaçları olduğu yönündedir.

Philip Wilkinson hemen hemen tüm mitlerin “Evren nasıl ortaya çıktı?” sorusuna cevap bulmaya çalışarak başladığını ifade eder ve bunların cevaplarının her toplumda farklılıklar gösterdiğini belirterek, onları anlatan kişilerin kültürel kimliklerini pekiştirdiklerini ifade eder. Mitlerin canlılığı ve önemi sadece sayısız kere anlatılmalarından değil, tanrıları, kahramanları doğüstü yaratıklarıyla sanatçılara esin kaynağı olmalarından da kaynaklandığını belirten P. Wilkinson’a katılmamak olanaksızdır (Wilkinson, 2010: 7-9).

1) Bazı kaynaklarda Germen sözcüğü yerine “Cermen” veya “Germania” sözcüğü kullanılır. Biz bu çalışmamızda Germen sözcüğünü tercih ettik.

Coğrafi konumları ne olursa olsun, evrenin yaratılışıyla ilgili söylencelerin hemen hemen hepsinde karşımıza çıkan ortak özellik ya da olaylar şunlardır: Öncelikle ilk yaratıcı, sıklıkla gökyüzü ya da yeryüzü tanrısıdır. Yaratıcı tanrı, ilk insanı genellikle ağaç, kaya, bitki ya da çamur gibi yeryüzüne ait olan bir maddeden yaratır. Tanrıların ölümlülere ait dünyayı, onları cezalandırmak için en az bir kez büyük tufanla yok etmesi ise diğer ortak bir olaydır.

Yaratılış sürecinden sonra yeryüzünde insanlar arasında bazı kahramanlar ortaya çıkar ki, bunların ortak özellikleri arasında şunları sayabiliriz: Alışılmadık biçimde doğarlar, olağanüstü bir güce sahiptirler ve özel silahlarla canavarları öldürürler. Ayrıca çetin yolculuklara çıkmak, görevlerinin bir parçası olarak yeraltına inmek gibi doğaüstü şeyler yaşamak da bu kahramanların öyküsünde yer alır. Bu kahramanların ölümleri de bilindik insan ölümü gibi olmaz. Bunlar zaten ya tanrı çocukları ya da yarı tanrı çocuklarıdır.

Örneğin Yunan mitolojisinde Odysseus, yer altı dünyasına (Hades) inip ölümlerle konuşup tekrar yeryüzüne çıkarken, Germen mitolojisinde ise tanrılar tanrısı Odin'in oğlu Hermod, abisi Balder'i kurtarmak için ölümler diyarına Niflheim'a gider.

Tanrıların verdiği ceza konusunda bir benzerlik de oldukça dikkat çekicidir. Cezalandırılan bir türlü ölmez, cezanın sürekli olabilmesi için cezalandırılan sürekli ya dirilir ya yenilenir, böylece verilen cezanın nihai noktasını yaşamaz. Örneğin tanrılardan ateşi çalıp insanlara verdiği için Zeus'un cezalandırdığı Prometheus'un kartallar tarafından parçalanmış ciğeri her günün sonunda ertesi gün cezanın sürmesi için kendini yeniler. Germen mitolojisinde ise, bu süreklilik, yüzüne yılan zehri akan Loki'de nihai sonu bir türlü yaşamaz. Kocasının yüzünü zehirden korumak için eşinin tuttuğu kasede Loki'yi kurtaramaz, çünkü kase zehir ile dolduğunda boşaltmak için uzaklaşılır ve böylece Loki zehirlenmenin acısını yaşar, ama bunun bir türlü sonu gelmez.

Tufan, ölümler diyarına yolculuk, insanın yaratılması, yeryüzü yani toprak genellikle bir tanrıça ile ve gökyüzünün tanrı ile eşdeğerde tutulması, kehanet- öngörü, kardeşlerin birbirleriyle evlenmesi, baba-oğul çatışması gibi konular hemen hemen dünya mitolojisinin ortak özelliği gibidir.

Germen Mitolojisi

İlk alman mitoloji kitabı Elias Schedius (1615-1641) tarafından yazılmış ve ölümünden sonra 1648 yılında Amsterdam'da yayınlanmıştır. Çalışmanın adı *de diis Germanis sive veteri Germanorum, Galorum, Britannorum, Vandalorum religione*'dir ve çoğunlukla klasik dönem ve Ortaçağ yazarlarının, İskandinav halkının tanrıları, din adamları ve kutsal inançları, kahramanları ve kötü ruh kültleri hakkındaki çalışmalarından alınarak yapılmış olan bir derlemedir. 505 sayfalık kapsamlı bir kitap olmasına karşın gerçek Germen tanrı inançlarıyla ilgili hemen hemen hiçbir bilgi bulunmamaktadır. (Golther, 2011: 20)

Her mitolojik anlatının kendine özgü tarihsel ve sosyal yapısı vardır, ama yine de özellikle Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğu Hint- Avrupa dil grubunun üyesi oldukları için mitolojileri de birbirine benzerdir. Germen topluluğu Kuzey İskandinavya’da ve kuzey Almanya’da yaşamışlar, aynı kültürel yapıya sahip olmuşlar ve bundan dolayı da ortak bir mitolojik bilinci de paylaşmışlardır. “Germenler” adı altında eski çağlarda hemen hemen aynı kültürel özelliklere sahip olan farklı boylar vardı. O dönemdeki toplumların benzer hikayelere ve benzer söylencelere sahip olması aynı kültürel özelliklere sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Reiner Tetzner, Germenlerin edebi eserlerinin, başlangıçta ağızdan ağıza aktarıldığını, büyü amaçlı kullanılan Run harfleriyle neredeyse tek bir şiirsel cümle bile yazılmadığını ve Hristiyanlaşmayla birlikte Alman dilinin kullanıldığı bölgelerde en radikal şekilde yok edilenlerin tanrı mitleri olduğunu ifade ederek, Germen manzum eserlerinin ve tanrı destanlarının günümüze kadar gelmesini İzlanda’da korunmasına bağlar. (Tetzner, 2004: 629)

Viking mitolojisi şimdiki İskandinavya ve Orta Avrupa bölgelerine yerleşen Germen topluluğunun efsanelerine dayanmaktadır. “İskandinavlar” sözcüğünü duyduklarında İngilizlerin aklına hemen MS 800 ile 1100 yılları arasındaki üç yüz yıllık süre zarfında dört bir yanı fethetmiş, sömürgeleştirmiş, yağmalamış, ticaretle uğraşmış ve hatta İskandinavya’nın doğusunda ve batısında yerleşim yerleri kurmuş olan gözü pek ve acımasız Viking halkı gelir.

Bu mitolojinin etkisi MS 1000’e doğru Batı Rusya’nın bazı kesimlerine ve Kuzey Amerika’nın doğu kıyısındaki Vinland bölgesine kadar ulaşır. MÖ. 400’den MS 10. yüzyıla kadar kuzey İtalya Lombardları ve İzlandalılar gibi Germen kabilelerinin temsil ettiği kültürler ortaya çıkmıştır. Bu kültürlerin hepsi temelde benzer dinsel inançlara, benzer bir mitolojiye ve kozmolojiye sahipti (NTV, 2010: 226). Bu mitolojilerdeki benzerlikler daha öncede belirttiğimiz gibi aynı dil - aile grubundan ve birbirlerini besleyen ortak kültürel yaşamdan kaynaklanmaktadır. İlk Hint-Avrupa göçlerini (Hititler, Hint-İranlılar, Yunanlar, İtalikler) sonunculardan (Cermenler, Baltık Slavları) ayıran yüzlerce yıl nedeniyle, ortak miras tarihsel dönemin söz dağarında, teolojilerinde ve mitolojilerinde her zaman ayırt edilememektedir söylemiyle de bu düşünceyi desteklemek olanaklıdır (Eliade, 2003: 236). Bundan dolayı İskandinav ve Alman mitolojileri ortak kültürel yapıdan beslenmiştir.

Bu insanların pagan dinleri ve epey karmaşık bir pagan mitolojileri olduğu konusunda hiçbir kuşku yoktur. Vikingler pek okuryazar insanlar değillerdi ve inançlarının ancak bir kısmını, mitlerinin ise pek azını kayda geçirmişlerdir (Page, 2009: 15). Tanrılar ve inançlar konusunda o döneme ait çok az yazılı kaynak vardır.

İskandinav mitleri hakkındaki bilgilerin başlıca üç kaynağa dayandırılmaktadır. Bunlardan ilki, Romalı yazar Tacitus’un (MS 55-117) *Germania* adlı yapıtıdır. İkincisi, 1100 yılları civarında yaşamış olan Bilge Saemund isimli İzlandalı bir bilginin birçok şiiri

ve şarkıyı topladığı *Elder Edda*'dır (Baldwin, 2009: 14). Üçüncüsü ise, ondan yaklaşık yüzyıl sonra Snorri Sturluson'un derlediği, birbiriyle bağlantılı ama dağınık kısa ya da orta uzunluktaki oluşan *Younger Edda*'dır. Bu derlemenin kalbini 'Kraliyet Elyazması' anlamına gelen *Codex Regius* oluşturmaktadır. *Codex Regius*, İzlanda'nın Hristiyanlığı resmi din olarak kabul etmesinden yaklaşık olarak üç yüzyıl sonra, 13. yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınmış tirşe elyazmasıdır. Bu elyazması, on bir tanesi mitolojik konuları ele alan, on altı tanesi ise nesir tarzındaki iki ek metinle birlikte Germen eskiçağının erkek ve kadın kahramanları hakkında yazılmış olan, toplam yirmi dokuz şiir içermektedir (Page, 2009: 19).

Snori Sturluson *Younger Edda*'yı yeni yetme şairlere yol gösterebilmek amacıyla bir çeşit mitoloji el kitabı olarak derlemiştir. *Younger Edda* dört bölümden (bazı kaynaklarda üç bölüm olarak geçer) oluşmaktadır: *Giriş*, *Gylfaginning* (*Kral Gylfi'nin Kandırılması*), *Skaldskaparmal* (*Şiir Dili*), ve *Hattatal* (*Nazım Biçimleri Listesi*). *Younger Edda*, şiir sanatıyla uğraşmaya yeni başlayan şairlerin şiirlerde karşılaştıkları yaygın mitolojik göndermeleri doğru anlayabilmelerine yardımcı olmak amacıyla yazılmış olan, açıklayıcı nitelikte şiir sanatı öğretici kitabıdır. Üçüncü kaynak ise *Skald Şiirleri*'dir ve bunlar "skaldlar" diye bilinen, saray şairleri tarafından kaleme alınan şiirlerdir. (Page, 2009: 28, 29, 38)

R. Tetzner, Sturluson'un *Edda*'sını, tutarlı metinlerle aktarılmayan kuzey mitolojisini, mantıksal ve nedensel ilişkiler açısından eksikler gösterse de, belirli bir çerçeveye oturtmaya çalıştığı için önemli bulur. (Tetzner, 2004: 638)

Elbette ki *Edda* derlemeleri Hristiyanlığın yayılması sırasında yazılmış oldukları için, bu bilgilerin Germen mitolojisi için kaynak olarak taşıdığı değer tartışmalıdır. Ama yapıt hala Germen mitolojisinde söz konusu olan tanrı ve söylencelerle ilişkili olarak en önemli kaynaklardan birisi olarak kabul görür. (NTV, 2010: 227)

İlk kez *Elder Edda*'daki Fafnir şarkısında, daha sonra *Younger Edda*'da Niflunglar ve Gjukunglar efsanesinde, İzlanda'nın "Volsunga Saga"sında ve çeşitli şekillerde farklı dillerde sürekli tekrarlanan Sigurd ve onun tuhaf kahramanlıklarına, büyük ve eski Alman şiiri *Nibelung Destanı*'nda da görülür. (Baldwin, 2009: 15)

*Nibelungen Destanı*² 13. yüzyıl başlarında yazılmış olsa da 6. ve 7. yüzyıldaki olayların anlatılmasından dolayı bazı otoritelerin bu eserin farklı tarihlerde ve kökenlerde yazılmış yirmi şarkıdan meydana geldiğini ve bazıları da bu eserin tek bir yazara ait olduğunu düşünürler. Tek bir yazara ait olduğunu düşünenler, bu şiiri Conrad von Kürenberg'e, Wolfram von Eschenbach'a, Heinrich von Ofterdingen'e ya da Walther von der Vogelweide'ye atfederler. Şiir 2459 dörtlükten meydana gelmiş ve otuz dokuz serüvene ayrılmıştır (Guerber, 2009: 385). *Nibelungen Destanı*'ndaki olaylar otuz yıllık bir süreyi kapsar ve aynı zamanda bu destan kaynağını *Volsunglar Destanı*'ndan alır.

1) Bu destan hakkında aşağıda künyesi verilen ayrıntılı bir çalışma vardır: Nejdet Keleş, *Nibelunglar Destanı, Tarih-Kültür - Edebiyat Analizi*, Bozkır Yayınları, Erzurum, 2010.

Her iki destandaki konu hemen hemen ortak gibidir, kahramanların özellikleri ve isimleri de benzerlik göstermektedir, örneğin *Volsunglar*'daki Sigurd, *Niebelungen Destanı*'nda Siegfried'e, Gunnar Gunther'e, Atli Etzel'e, Gudrun Kriemhield'e dönüşmüştür. Öyküler de benzerdir, örneğin hem Sigurd ve hem de Siegfried öldürdükleri ejderhanın kanıyla vücutlarını yıkarlar, bundan dolayı yaralanmaz ve hatta ölmezler. Her iki kahramanda ejderhanın kanıyla yıkanırken iki omuzunun arasında ıhlamur yapırağı düşüp yapışır ve zayıf noktalarını oluşturur. Her ikisi de aynı yerden öldürülür (Guerber, 2009: 427-431). Bu zayıf nokta ve bu zayıf noktadan alınan yarayla ölme, Yunan mitolojisindeki yarı tanrı yarı insan olan Aşil'in durumuyla benzerlik göstermektedir. Aşil'in bu zayıf noktası topuğundadır ve buradan aldığı yarayla ölür. Bu iki kahraman, tıpkı Homeros'un *Odysseia Destanı*'ndaki Odysseus gibi aşılması güç engellerle karşılaşır, canavarlarla, ejderhalarla savaşır.

Bu destanı, 1812 yılında doğan ve Alman romantizminin en önemli bestecilerinden ve eşsiz müzikal dramaların yaratıcısı olan Richard Wagner *Der Ring des Niebelungen* (Niebelungen Yüzüğü) adlı dört opera dizisinde, *Das Rheingold* (Ren Altını), *Die Walküre* (Valkyrler) *Siegfried* ve *Die Götterdämmerung* (Tanrıların Alacakaranlığı) dört bölümde işlemiştir. Wagner operalarında mitolojiyi, Kuzey Avrupa efsanelerini ve kahramanlık öykülerini konu edinmiştir. Özellikle son yıllarda J. R. R. Tolkien'in *Yüzüklerin Efendisi* üçlemesi adlı kitap ve film serisinde kendi bilgilerinden yola çıkarak Germen ve Kelt mitolojisini harmanlayarak emsalsiz bir bütünlük sağlamıştır. Tolkien'in eserleri mitolojik bir sistemde kendini göstererek iyi ve kötü arasındaki savaş, dünyanın yaşamın ve diğer canlıların yaratılması gibi ortak konuları ele alır. (Golther, 2011: 1)

Yaratılış

Germen mitolojisinde başlangıçta, hatta tanrılardan önce kuzeyde karanlık ve soğuk, güneyde ise şiddetli sıcaklar ve aydınlık vardı:

Kuzeyin ve güneyin tam ortasında ise Ginnungagap denen o ilk büyük uçurum bulunurdu. Bu çağda ne gökyüzü, ne toprak, ne tanrılar, ne de bir tutam çimen vardı. (Tetzner, 2004: 11)

Mircea Eliade çalışmasında, MÖ. 8000'e doğru buzul çağının sona ermesiyle Avrupa'nın Alpler'in kuzeyinde kalan bölgesinde ikliminin, manzarasının ve bundan dolayı da flora ve faunasını kökten değiştirdiğini, buzulların geri çekilmesiyle, faunanın kuzeye doğru göç etmesine yol açtığını belirtir. "Kuzey kutbuna yakın bölgelerdeki bozkırların yerini yavaş yavaş ormanlar aldı" diyerek Germen mitolojisinde söz konusu edilen kuzeydeki buzlarla kaplı alan ve güneydeki ateşlerden oluşan alana da açıklık getirmiş olur.

Evren, kaosla ve doğanın temel karşıt unsurları olan buz ve ateş arasındaki bir yarılma-ya başlar. Kuzeydeki buzlarla, sislerle kaplı, tehlikelerle dolu olan bu alana Nifl Di-

yarı ve güneydeki ateşlerle kaplı alana ise Muspell Diyarı deniyordu. Ateşlerle kaplı olan Muspell Diyarı'nın sıcaklığı kuzeydeki buzları eritir ve böylece uçurumdan aşağı düşen damlalar ve ateşin gücü sayesinde can bulurlar. Kar ve buzun egemen olduğu kuzey ile ateş ve alevlerin egemen olduğu güney bölgesi bir araya gelir ve bu tezat gücün etkileşiminden ilk yaratık Dev Ymir meydana gelir. Hem kadın hem erkek olan Ymir uyurken terler, sol elinin altından erkek ve kadın meydana gelir, bir ayağı öteki ayağından oğul doğurur böylelikle neslini oluşturur. Ymir bütün devlerin atasıdır (Golther, 2011: 614), buz ve zorba dağ devleri Ymir'den türer.

Ymir eriyen zehrin damlalarından meydana gelmiştir ve bu zehir onu acımasız, vahşi ve kötü yapmıştır. Bütün buz devlerinin atasıdır ve buz devleri de Ymir gibi şeytani ve kötücüdür. Tanrıların en büyük düşmanlarının “devler” anlamına gelen “iotnar” olduğu, ama bunu Page, çirkin, korkunç ve kötü niyetli yaratıklar ‘demonlar’ ya da ‘troller’ olarak da adlandırabileceğimizi ifade etmiştir. (Page, 2009: 12)

Muspell Diyarı'nda ise çözülen buzlardan, boynuzu olmayan bol süt veren ve memelerinden dört tane süt nehri akan Audumla (Besleyici) adlı inek meydana gelir. Dev Ymir inanılmaz devasa boyutlara ulaşıncaya kadar bu sütlerle beslenir. Audumla adlı bu inek, çimen olmadığı için tuzlu buz kütleleri ile beslenir. İlk gün taş kadar sert tuzlu buz külesini yaladığında, akşama doğru bu küleden bir adamın saçları ortaya çıkmaya başlar, ikinci gün kafası, üçüncü gün ise güzel görünüşlü, iri, güçlü ve tüm tanrıların atası olan Buri ortaya çıkar. Sonra Buri'nin bir oğlu olur ve ismi Bor'dur. Bor bir devin kızı olan Besta ile evlenir ve bu birliktelikten insanlara runik alfabeyi hediye eden Odin (tahrik, hiddet ve şiir), Vili (istek) ve Ve (kutsal) dünyaya gelir (Tetzner, 2004: 11-12). Ataları anne tarafından bir dev olan bu üç Germen/İskandinav tanrısının en önemlisi, hiddet ve akli sembolize eden Odin/Wotan'dır.

Odin ve diğer tanrılar önce, gittikçe büyüdüğü ve artık bedeni çok yer kapladığı için, hem dişil hem de eril özellikler taşıyan ilk canlı Ymir'i, sonra da diğer devleri yok etmeye başlarlar. Çok zeki bir dev olan Bergelmir ve ailesi dışındaki bütün buz devleri Ymir'in yaralarından akan kan selinde boğularak ölürler. Bergelmir, karısı ve hizmetçileri bir kayığa binerek kaçıp kurtulurlar. Böylece Bergelmir ile karısı, ileride her fırsatta tanrılara kötülük yapmak için fırsat kollayacak olan şeytani devlerin atası olmuş olurlar. (Rosenberg, 2006: 332-333)

Tanrılar tanrısı Odin ve kardeşleri öldürdükleri Ymir'in dev vücudundan evreni ve dünyayı oluştururlar. Dünyayı oluştururken Ymir'in vücudunun parçalarını kullanırlar. Etinden toprağı, kanından suyu ve denizi, kemiklerinden dağları, çene kemiği, yanakları, dişleri ve küçük kemiklerinden taşları, saçlarından ağaçları, beyninden ise bulutları meydana getirirler. Kafatasından oluşturdukları bu dünyanın dört köşesine Vestri (Batı), Sudri (Güney), Austri (Doğu) ve Nordri (Kuzey) adlı cüceleri yerleştirirler. (Dahn, 2010: 35)

Tanrılar “Midgard” denen orta dünyayı ve orada yaşayacak olan insanları yaratırlar. İlk insanlar dişbudak ve karaağaçtan meydana getirilir. Tanrılar Odin, Vili ve Ve (baş-

ka bir versiyonda Odin, Hönir ve Loki) deniz kenarında yürürlerken birbirlerinden ayrı duran iki ağaç gövdesi görürler ve dişbudak ağacından Ask adındaki ilk erkeği ve karaağaçtan da Embla adındaki ilk kadını yaratırlar. Onlara Tanrılar tanrısı Odin hayat nefesini üfler, Vili duygu ve düşünce, Ve ise görme ve duyma yetisini armağan eder. Böylece Midgard'da yaşayacak olan insanların ataları yaratılmış olur. (Dahn, 2010: 38)

“Utgard” denilen bölgede ise dağlar buzlarla kaplıdır, demirden kazıklara benzeyen ağaçlardan oluşan büyük orman aşılabilir özellikte olup, bataklıklarla dolu bu bölgeye tanrılar, dev Bergelmir ve onun soyundan gelenleri sürgün ederler. Aynı zamanda bu bölgede cinler ve başka canavarlar da vardır.

Tanrılar kendilerine “Asgard” adı verilen bir dağın üzerine gökyüzüne uzanan bir yapı inşa ederek, bir dünya oluştururlar (Tetzner, 2004: 13-14). Tanrıların, yaşadıkları yere “Asgard”, orada yaşayan Odin'in soyundan gelen tanrılara da “As”lar denirdi. As tanrıları, verimli ve bereketli bölge olan Midgard'ı yaşamaları için insanlara, çorak ve verimsiz bölge olan Utgard'ı devlere ve cinlere vermişlerdir.

Tanrılar, Asgard'da kendilerine uygun kaleler yaparak, bütün canlıların üstünde bir konum elde etmiş, gökyüzündeki kalelerinde onların üzerinde egemenliklerini kurmuşlardır. Hatta Odin burada bulunan gözetleme kulesinden bakarak bütün dünyaları izler, ayrıca “Huginn” (Düşünce) ve “Muninn” (Bellek) adlı kargalarını dünyalara gönderip orada olup bitenleri öğrenirdi. Bazen problem yaratan buz devlerini cezalandırması için oğlu Thor'u görevlendirirdi. Tanrılar ve insanlar çoklukla huzur içinde yaşar ve tanrılar insanlara yaşamın büyüklü yönünü mutlu olmayı öğretirlerdi.

Asgard'da tanrı Odin tarafından yönetilen ve savaşırken ölen kahramanların toplandığı 640 kapısı olan Valhalla sarayı da vardır. İskandinav halkı için iki ölüm şekli vardır: Doğal olarak ölenler ve savaşta ölenler. Doğal olarak ölenler, kendilerini cehennem imparatorluğunda bulurlar; Savaşta kimlerin öleceğine ise Valkyryler (Valkürler) karar verir. Valkyryler'in verdikleri kararla ölenlerin en büyük özelliği yaşarken kahramanlık sergilemiş olmalarıdır. Bundan dolayı da öldükten sonra Valhalla'ya konulurlardı. Bu ölen cesur kahramanların ruhlarının sonsuz mutluluk içinde olduğuna inanılır ve onların Valhalla'da dünyanın sonunu bildirecek olan savaşı -Ragnarok'u- bekleyen kahramanlar olduğu ve aynı zamanda bu savaşta Odin'in yanında olacakları bilinirdi.

Valküren ya da Valkyryler, Odin'in bakire, cesur, savaşçı kadınlarıdır ve aynı zamanda Asgard tanrılarına bira ve yiyecek servisi yaparlardı. Bu genç ve güzel bakireler ata binen miğfer ve mızrakla donatılmış aynı zamanda savaşçı özellikleriyle bilinirler. Valkyryler de Yunan mitolojisindeki savaşçı Amazon kadınları gibi sadece kadınlardan oluşan bir topluluktur. *Edda*'da Valkyryler'in isimleri Skuld, ölüm getiren, Brünhild (Brynhild), Göll, Gondul (dişi Kurt), Hrist (Fırtına), Mist (Sis), ve Thrud (güç kullanan) gibi çeşitli isimlerle adlandırılırlar (Biedermann, 1998: 1157).

Yaklaşık olarak MS 1. yüzyılda Avrupa'nın kuzeyinde yaşayan Germenler de tanrılarına kutsal saydıkları korularda/ormanlarda taparlardı. Odin ve kardeşlerinin Ymir'in

cesedini kullanarak yarattıkları dokuz dünyadan oluşan evreni, “Yggdrasil” denen bu büyük alıç ağacının yeraltının en derinlerindeki kökleriyle ayakta tuttuğuna inanırlardı. Bu ağacın dalları dünyayı baştanbaşa sararak göklerin üzerine yayıldığı söylenirdi. Hayat ağacının evrenin farklı bölümlerini nasıl bir arada tuttuğu konusunda yazarlar arasında bir görüş birliği olmamasına karşın, ağacın dünya için destekleyici bir belkemiği olduğu konusunda hemfikirdirler. (Wilkinson, 2010: 92)

Dokuz katlı alemde oluşan Yggdrasil ağacının en üst dallarında Tanrıların bulunduğu Asgard vardır. Ağacın köklerinin bulunduğu yeraltında ise, ölüm tanrıçası Hel’in yaşadığı Niflheim vardır. Aradaki katmanlar, Vanir tanrıalarının yaşadığı Vanaheim, buz devlerinin dünyası Jotunheim, ateş devlerinin dünyası Muspelheim, kötü cinlerin (kara elfler) dünyası Svartalfheim, iyi cinlerin (aydınlık elfler) dünyası Alfheim; cücelerin dünyası Nidavellir ve yaşam ağacını tam ortasında da insanların dünyası Midgard vardır. Alfheim bazı kaynaklarda Gimle olarak geçer ve aynı zamanda gökyüzünün yüksek bir yerinde konumlanmış pırlıtlı bir mekan olarak söz konusu edilir. Ortaçağda Hristiyan kültüründen etkilenmeye başlayan İskandinav yazarlar Gimle’yi bir tür cennet olarak düşünmüşler ve aydınlık elfleri de Hristiyan meleklerinden bazı özelliklere sahip periler gibi görmeye başlamışlardır. (NTV, 2010: 240)

Germen mitolojisinin en önemli tanrıları ve tanrıçalarına göz atacak olursak, en önemli Tanrı olan Odin, bilgeliğe uğruna tek gözünü feda eden tanrıların tanrısı, aynı zamanda şiirsel ilhamın, gizem ve büyüün tanrısı, savaşçıların kumandanı ve koruyucusudur. Odin’in karısı, doğmuş ve doğacak her insanın yazgısını bilen yeryüzü tanrıçası Frigg’dir. Diğer tanrı ve tanrıçaların bazıları Odin ve Frigg’in çocukları olarak bilinir. Ezeli devlere karşı tanrıları diyarını koruyan ve günümüzde de belki en tanınmış olan elinde çekiciyle (çekicinin ismi Mjöllnir) betimlenen gök gürültüsü ve savaş tanrısı Thor’dur. Bir diğer önemli Tanrıça da, Odin’in oğlu hitabet ve şiir sanatı tanrısı Bragi ile evli olan ebedi gençlik sunan altın elmaların sahibi Idunn’dur. Bir başka Tanrı ise, Ay Tanrıçası Nanna ile evli olan, kör kış tanrısı Hod tarafından kazara öldürülen ve talihsizliğiyle ünlü, erkek güzeli olarak nitelendirilen tanrı Balder’dur. Kurt Fenrir’i zincirlenmesine yardım edenken sağ elini kaybeden savaş tanrısı ve aynı zamanda bilge olan Tyr da Odin’in oğludur. Kaderi dokuyan Tanrıça ise Bil’dir. Heimdall adlı Tanrı, şafak tanrısı ve gökkuşağı köprüsü Bifrost’un nöbetçisidir. Dokuz kadın tarafından doğurulmuş, insan toplumunun sorumlusu olan Heimdall’ın kölelerin, köylülerin ve asilzadelerin babaları olduğu söylenir. (Comte, 2000: 95)

Yukarıda saydığımız Asgard’da yaşayan tanrıların yanı sıra bereket, bolluk ve zenginlik tanrıları olarak bilinen Vanir tanrıları da vardır. Denizcilik ve balıkçılık tanrısı olan Niord bir Vanir tanrısıdır. Onun birlikte olduğu dişi devden meydana gelen çocukları, bereket ve doğurganlık tanrıları olan Freyr ve aşk ve güzellik tanrıçası Freyia da bu gruptandır.

Bir diğer önemli Tanrıça ise Loki’nin kızı ve ölüm tanrıçası olan Hel’dir. Loki ise Farbauti adlı bir devin çocuğudur ve istediği kılığa girebilme gibi bir özelliği vardır. Ba-

zen tanrıların dostu bazen de düşmanı olur. Hatta dünyanın yok olmasını sağlayacak olan Ragnorak savaşında düzeni yok etmek için kötülerin yanında yer alacaktır (Page, 2009: 12, 98). Loki, aynı zamanda Odin'in evlatlığıdır. Tanrıların bütün itirazlarına karşın Odin kendi kanıyla Loki'nin kanını karıştırarak oğlu olduğunu ilan eder ve onunda bir As olmasını sağlar.

Tanrılar günlük toplantıları için Dünyalar Ağacı'nda yani Yggdrasil'de buluşurdu. Bu ağaç çok büyük ve dalları bütün dünyaların üstüne ulaşır, Midgard'ı korur ve tepesi gökyüzünü taşır. Aynı zamanda yaşam ağacı/kader ağacı da olan Yggdrasil, her zaman yemyeşildir, kuruyan dallarının yerine hemen yenisi çıkar ve üç köklü geniş bir alana yayılmıştır. Ağacın ilk kökü tanrılara ve insanlara, ikinci kökü devlere ve üçüncü kökü de Nifl Diyarı'na uzanır. Yggdrasil'in en tepesinde altından olan ve aynı zamanda güneş vurduğu zaman ışıltı parlayan bir horoz nöbet tutardı (Tetzner, 2004: 23). Bu horozun, Hristiyanların kutsal mekanı kiliselerin çan kulelerinde bulunan horoz simgesiyle bir bağlantısının olup olmadığı araştırılmaya değer bir konudur.

İskandinav/Germen mitolojisini ya da Kuzey mitolojisini Yunan ya da Roma mitolojisiyle karşılaştırınca, bu mitolojideki tanrıların Yunan ya da Roma mitolojisindeki tanrılar gibi birer ölümsüz olmamaları en önemli ayırt edici özellik olarak karşımıza çıkar. İskandinav/Germen mitolojisindeki tanrılar da tıpkı insanlar gibi belli bir kaderi yaşamak zorundadırlar. Germen tanrıları, tanrı fikrinin ideal insan görüntüsüne bürünmüş hali olarak karşımıza çıkarlar.

Tanrılar, çoğunlukla yaya ya da at üzerinde betimlenmişlerdir, sadece Thor iki keçinin çektiği araba ile betimlenir. İnsani özelliklerinin yanı sıra tanrılar gökyüzünde ve suyun üzerinde tıpkı yeryüzündeki gibi atlarıyla birlikte hareket edebilme ve aynı zamanda insanların arasında göze batmayan sade kıyafetlerle dolaşırken birden bire kaybolma yetenekleri vardır. Ortadan yok olmak istediklerinde kullandıkları sihirli sözcük "*Odin yok ol buradan*"dır (hverfan, Opinn hvarf pa) (Golther, 2011: 250).

Yunan tanrılarının Olimpos dağında yaşadıkları gibi Asgard'da yaşayan bu tanrıların sayıları tam olarak bilinmemekle birlikte Yunan mitolojisinde olduğu gibi on iki tane olduğu düşünülür (Golther, 2011: 251). Ancak Yunan tanrılarından farklı olarak doğar, ölür, yer içer, uyur, sever, üzülür, korkar, kıskanır, tamamen insana özgü özellikler taşırlar. Ancak Idunn'un (Gençlik/Bahar Tanrıçası) gençlik elmaları sayesinde Ragnorak'a (büyük savaş ya da kıyamet/ tanrıların alacakaranlığı) kadar yaşayabileceklerdir. Ragnarok, yani son büyük savaş başlayınca devlere karşı savaşacaklar, insan soyundan gelen kahraman savaşçılar bu savaşta tanrılarla birlikte savaşacaklar, ancak savaşta kazanan taraf olmayacaktır.

Odin, tanrıların hükümdarı olarak bütün bunları bilir, ancak bunu değiştirmek için hiçbir şey yapamaz. Kadere karşı gelmek ve isyan etmek yerine sonucunu bile bile kadere boyun eğmeleri belki de Kuzey mitolojisindeki tanrıların en belirgin ve ilginç özelliğidir. Bu yüzden kuzey halkları, kaderlerini ve bu söylenceleri sorgulamadan, isyan etmeden kabul etmişlerdir. (Rosenberg, 2006: 327, 328)

Üç yıl sürecek bir kış ve bu kışın sonunda yeryüzünün karanlığa gömülmesi, Ragnarok ya da Tanrıların Alacakaranlığı'nın geleceğinin göstergesidir. Ama en belirgin özelliği tanrıların en sevileni, en bilgisi ve en nazik olanı Balder'in ölümüdür. Balder düşünde ölümler ülkesi Niflheim'da kendisini ölüm tanrıçası Hel'in kucakladığını görür. Babası Odin bunun kıyamet gününün en önemli işareti olduğunu bildiğinden oğluna zarar gelmemesi için bütün tanrılarla bir araya gelip, çözümler aramaya çalışır. Balder'in annesi tanrıça Frigg yeryüzündeki bütün hayvan, bitki, metal, toprak, taş, dağ vb. şeylerle konuşarak oğluna zarar vermemelerini ister ve hepsi çok sevdikleri tanrı Balder'e zarar vermeyeceklerine dair söz verirler. Bunu öğrenen Loki yaşlı kadın kılığında girer ve Frigg ile konuşur. Ondan sadece zararsız olan ökseotuyla konuşmadığını öğrenir ve ökseotunu kopartarak sapını keskinleştirir. Balder'in kör olan kardeşinden bu ökseotunu Balder'e atmasını ister ve böylece Balder ölür. (Rosenberg, 2006: 345-348)

Bütün tanrılar, özellikle Odin, bu olaya çok üzülür, çünkü Odin bunun kendi ve insan soyunun yok olması anlamına geldiğini bilmektedir. İyiliğin ve güzelliğin kaynağı olan Tanrı Balder'in ölümüyle dünyada her şey kötüye gitmeye ve insanlar her yerde birbirlerine zarar vermeye, dünya sarsılmaya başlar, ağaçlar sökülür ve dağlar çöker. Midgard yılanı karaya çıkar ve beraberinde büyük dalgalar getirir. Loki ve Fenrir (tanrıların zincire vurduğu korkunç kurt ve aynı zamanda Loki'nin çocuğudur) zincirlerini kırıp devlerle, aynı zamanda yer altı tanrıçası olan Hel canavarlarıyla birlikte Asgard'a yönelik bir saldırıya girişirler. Tanrılar da kavgaya hazırlanırken, savaş çağrı borazanı dünyanın her tarafına ulaşır ve yaşayan her canlı bu savaşa katılır. Valhalla'daki savaşçıların ruhları bile Aesir için savaşır.

Sonunda devler ve tanrılar arasındaki savaştan geriye birçok ölü ve yıkık bir dünya kalır, kazananı olmayan bir savaştır Ragnarok. Bütün dünyalar alev alev yanmış, güneş kaybolmuş ve yavaş yavaş denize gömülerek yok olmuşlardır (NTV, 2010: 238). Daha sonra ise dünya tekrar denizin içinden yükselerek yeşerir. Asgard'ın dayanıklı duvarlarının arkasına sığınmış olan Vidar (sessiz Tanrı) ve Vali, Modi (Cesaret) ve Magni alevlerden kurtulmuşlardır. Odin ve Thor ölür. Balder ve Höd, Hel'den (yer altı/ölüm diyarı) geri gelip Thor ve Odin'in oğullarıyla birlikte hırsların, fesatlıkların olmadığı bir dünya yaratırlar (Tetzner 2004: 224).

Yukarıda sayılanlardan başka bir de ateş devi Surt, ayrıca Yggdrasil'in dalları arasında saklanmayı başarabilen birkaç hayvan ile bir çift insan, Lif (hayat) adlı bir erkekle Lifthrasir (yaşamın özlemini çeken) adlı bir kadın, sağ kalırlar. Bu kadın ile erkek dünyayı yeniden insanlarla doldurmak için yeni bir aile kururlar. (Wilkinson, 2010: 98)

Yukarıda anlatmaya çalıştığımız Ragnarok, İzlandalı eski yazarlar tarafından evrenin sonunun gelmesine neden olacak savaş olarak tanımlanmıştır. Akademisyenler de Ragnarok ile Hristiyan yazarların tasvir ettikleri Kıyamet (Mahşer) arasında pek çok paralellik bulmuşlardır. Kıyametten sonra olduğu gibi Ragnarok'tan sonra da yeni bir hayat başlayacaktır. (Wilkinson, 2010: 99)

Sonuç

Sonuç olarak, Germen mitolojisinde ve genel anlamda İskandinav mitolojisi olarak söz konusu edilen yaratılış efsanelerinde olay örgüleri birbirine geçmiş, karmaşık bir yapı oluşturmuştur. Bu konudaki çalışmalar incelendiğinde bazen iç içe geçmiş öncelik ve sonralık durumları, okuyucuda kafa karışıklığına yol açmaktadır. Çalışmamızda bu karmaşık, birbirine geçmiş öyküleri daha anlaşılır bir düzen içinde sunup, özellikle Yunan mitolojisiyle benzerlik gösteren taraflarına dikkat çekmeye çalıştık.

Bir ulusun kültürünün, gelişiminin özünü oluşturan masal, mit, destan ve türküler ortaya çıktığı zamanki insanlığın yaratıcı gücüyle bağlantılıdır. Hemen hemen bütün mitlerde ortak paydaların olduğunu ve insanlığın ilk ortaya çıkmasında tıpkı kutsal metinlerde olduğu gibi Adem ve Havva gibi iki farklı biyolojik cinsin yaratıldığına tanıklık ederiz. Bu farklı iki cinsin meydana getirdiği çocuklar insan soyunu devam ettirir. Nuh Tufanı'nda olduğu gibi mitolojilerde de, Tanrı başkaldıran, ahlaki değerleri kaybolan toplumları büyük bir felaket yaşatarak cezalandırır, insan soyunun sürmesi için yalnız iyi ahlaklı bir kadın ve erkeğin hayatta kalmasını sağlar. Yeniden kurulan dünya düzeninde, bir önceki insanlığın sonunu hazırlayan kötülük ve düşmanlık olmayacaktır ve insanlar mutlu, barış ve huzur içinde yaşayacaktır.

Kaynakça

- Baldwin, J. (2009). *Siegfried'in Hikayesi*. (Çev. N. Benzergil.). İzmir: İlya Yayınları.
- Beydili. C. (2004). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. (Çev. E. Ercan). Ankara: Yurt Kitap Yayın.
- Biedermann H. (1998). *Knaurs Lexikon der Symbole*. Verlag Droemer Knaur.
- Comte, F. (2000). *Mitoloji Sözlüğü*. (Çev. M. Erkan). İstanbul: Zed Yayınları.
- Dahn, F./Th. (2010). *Germanische Götter und Heldensagen*. Germany: Marixverlag.
- Eliade, M. (2003). *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi Cilt I - Taş Devrinden Eleusis Mysteria'larına*. (Çev. A. Berktaş). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Golther, W. (2011). *Germanische Mythologie*. München: Marix Verlag.
- Guerber, H. A. (2009). *Destanlar Kitabı*. (Çev. S. B. Çağlan). İzmir: İlya Yayınları.
- Keleş, N. (2010). *Nibelunglar Destanı, Tarih-Kültür- Edebiyat Analizi*. Erzurum: Bozkır Yayınları.
- NTV, (2010). *Mitoloji Başvuru Kitapları*. İstanbul: NTV Yayınları.
- Page, R. I. (2009). *İskandinav Mitleri*. (Çev. İ. Yılmaz). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Rosenberg, D. (2006). *Dünya Mitolojisi-Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*. (Çev. K. Akten & E. Cengiz). Ankara: İmge Kitabevi.
- Tetzner, R. (2004). *Cermen Tanrı ve Kahramanlarının Efsanesi I, II*. (Çev. A. Yarbaş). İzmir: İlya Yayınları.
- Wilkinson, Ph. (2010). *Efsaneler&Mitler*. (Çev. E. Lakşe). İstanbul: Alfa Yayınları.